

גנזי המוזיאון היהודי גרוזיה והסיכוי לחידושו

המוזיאון ההיסטורי-אתנוגרפי ליהודי גרוזיה, שהתקיים במשך כ-17 שנה (1933-1950), היה אחד ממוסדות התרבות היהודיים החשובים בברית-המועצות.<sup>1</sup> עד היום היה קשה לקבוע מה עלה בגורל החומר הרב שהיה אצור במוזיאון, האם לאחר סגירתו חוסלו גנזיו כליל או נמסרו לשימור למוסד מוזיאוני אחר?

הפתיחות ששלטונות ברית-המועצות מגלים בעת האחרונה איפשרה לנו להגיע לאחד הפרוטוקולים, שלפיו חולקו גנזי המוזיאון הנרון למוסדות שונים בגרוזיה. פרוטוקול זה הוכן בתביליסי בפברואר 1952 על-ידי הצוות שהוסמך על-ידי השלטונות להוציא לפועל את סגירת המוזיאון. למעשה נסגר המוזיאון על-ידי ר' חאטיאשווילי, יו"ר הוועדה לענייני מוסדות תרבות וחינוך של מועצת השרים של הרפובליקה הגרוזית. בועד סגירת המוזיאון היו: פ' קיקנאדזה (יו"ר), נ' באדריאשווילי, ס' סימונישווילי, י' גאבוניה ומנהל המוזיאון דאז אליהו פאפיסימדום, החומר שהיה אצור במוזיאון זה כלל: מוצגים, כתבי-יד, ציורים, דגמים, שרטוטים, ספרים, כתבי-עת, כלי-משק ועוד. לפי הפרוטוקול, חפצי המוזיאון חולקו לכמה מוסדות, על-פי קירבתם לאופי החומר שחולק:

- (א) מוזיאון ההיסטוריה ואתנוגרפיה בתביליסי — 224 פריטים.
  - (ב) המוזיאון הממלכתי של גרוזיה ע"ש חבר האקדמיה ס' ג'אנאשיה — 581 פריטים.
  - (ג) ספרייה מדעית מרכזית להיסטוריה של העירייה — 5618 ספרים, כתבי-עת וכתבי-יד.
  - (ד) ארכיון מרכזי לסרטים, תצלומים והקלטות של משרד הפנים — 4672 פריטים.
  - (ה) חדר מתודי רפובליקאי של מוסדות תרבות וחינוך בתביליסי — 35 פריטים.
  - (ו) בית-ספר לתרבות וחינוך בתביליסי — 4508 פריטים.
  - (ז) בית תרבות מרכזי — 31 פריטים.
- לפי הפרוטוקול, השווי של כל החומר שנמסר למוסדות האחרים הסתכם ב-481,492 רובלים ו-52 קופקות.

הועד הפריד מגנזי המוזיאון פריטים מסוימים (מוצגים, ציורים, דגמים, פסלים, כלי משק) שהיה אפשר להשתמש בהם במוסדות ממלכתיים אחרים. עד החלוקה הסופית של פריטים אלה הם נשמרו בחדר אחד של המוזיאון הנסגר והיו נתונים ברשות המחסן להספקת חפצי תרבות של הוועד לענייני מוסדות תרבות וחינוך ולבית-הספר לתרבות וחינוך של העירייה. השווי הכולל של הפריטים הללו היה 145,541 רובלים.

הפרוטוקול מתייחס, בין השאר, לחלק מן הפריטים אשר היו במוזיאון ובגלל סיבה כלשהי נחשבו לבלתי שימושיים. פריטים אלה כללו: טקסטים, ציורים, דיאגרמות, מונטאזים ועוד. לא ברור לנו לפי אלו קריטריונים קבעו חברי הוועד כי פריטים אלה אינם שימושיים. מכל מקום, צוין כי השווי הכולל של חומר זה הוא 65,069 רובלים.

נראה שחוכרה רשימה נפרדת של הפריטים שהועברו אל כל מוסד ומוסד, אך ברשותנו מצויה רשימה קטלוגית אחת — של החומר שנמסר למוזיאון הממלכתי של גרוזיה ע"ש חבר האקדמיה ס' ג'אנאשיה. רשימה זאת, בת 16 עמודים, מלמדת על ההקף הרב של הפריטים שנמסרו למוזיאון זה, שכללו: כלי מיטה, כלי חרס, 'פרחים' של בדים צבעוניים לשימוש בעת מחלת אדמת, לבוש של חזן, כיפות, טלית קטנה, חגורות משי, חלקי לבוש, נעליים, בדים, אריגה עם דמות דוד המלך עם כינור ביד, אריגה עם 'כותל מערבי', פרוכת לארוך-הקודש, מפה למצות, מפה לברית-מילה, לבושים לספר-תורה עם מגן דוד ופרחים אמנותיים ועוד. באותו מוזיאון מצויים גם ציורים מאת שלום קובושווילי.<sup>2</sup> גורל הפריטים האחרים של המוזיאון שנמסרו למוסדות אחרים, כמפורט לעיל, אינו ידוע.

קיים עוד חומר אחר (ציורים, תעודות ועוד) שכבר הוחזר ממוסדות שונים למוזיאון

פירוט ההפניות הביבליוגרפיות — ראה בסוף המאמר.

1 ראה: אלטשולר; בן-אורן; ציצואשווילי.

2 ראה: פאפיסימדוב.

לאחרות עמים של האקדמיה למדעים בגרוזיה, אשר במסגרתו נעשית הכנת תשתית להקמה מחדשת של מוזיאון יהודי גרוזיה. נקוה כי במסגרת השינויים המתחוללים בברית-המועצות, יתאפשר לנו להשאל חומר נחוץ להצגה מוזיאונית בארץ. זהו אינטרס משותף לנו בישראל ולעם הגרוזי.

לילי מגל  
 בית התפוצות, תל-אביב

### הפניות ביבליוגרפיות

- |  |             |
|--|-------------|
| מ' אלטשולר, 'הפעילות התרבותית הסובייטית בקרב יהודי גרוזיה', בחינות, 6 (תשל"ה), עמ' 107-123.                              | אלטשולר     |
| ג' בן-אורן, 'המוזיאון ההיסטורי-אתנוגרפי ליהודי גרוזיה', פעמים, 15 (תשמ"ג), עמ' 125-136.                                  | בן-אורן     |
| ש' ציצואשווילי, 'מוזיאון היסטורי-אתנוגרפי ליהודים', ליטראטורולי סאכארתולו, גיליון 32 (5 באוגוסט 1988), עמ' 15 (בגרוזית). | ציצואשווילי |
| א' פאפיסימדוב, 'הצייר האוטודידאקטי שלום קובושווילי ויצירתו', בחינות, 6 (תשל"ה), עמ' 128-138.                             | פאפיסימדוב  |



רישום הנדוניה — מאוספי המוזיאון ליהודי גרוזיה